

Karizmatski pokret i obnova u Duhu u Katoličkoj crkvi

Fenomenološka analiza i pastoralne smjernice Crkve

Uvod

„Crkvi je potrebna trajna Pedesetnica.“

(Papa Pavao VI., 29. 11. 1972.)

1. Karizmatski pokret u Katoličkoj crkvi u svijetu, kao i kod nas u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini su realnost. On postoji i djeluje donoseći puno duhovnih plodova u promicanju nove evangelizacije. Budući da je to u Katoličkoj crkvi svojevrsna novost, nije čudno da su se pojavila i kontroverzna pitanja na koja treba odgovoriti iz perspektive dogmatske i pastoralne teologije kao i zdrave psihologije. Jedni u ovom pokretu vide znak nade za novo nadahnuće i polet Crkve, a drugi smatraju da se u njemu kriju i neke opasnosti koje bi trebalo na vrijeme prepoznati i tako zaštititi one vjernike koji se olako i nekritički oduševljavaju ovom pojavom. Karizmatski pokret je veoma aktualna tema u crkvi. Ima najbrži rast u cijeloj povijesti Crkve. Uz karizmatski pokret, obrađujemo i temu karizmatske obnove u Duhu Svetome koja u ovo naše vrijeme ima sve više pristaša.

2. Drugi Vatikanski sabor u Dogmatskoj konstituciji o Crkvi u suvremenom svijetu *Lumen gentium*, naziva karizme konstitutivnim elementom Crkve. U broju 4 čitamo: „Crkvu, koju [Duh Sveti] uvodi u svu istinu (usp. Iv 16, 13) i ujedinjuje u zajedništvu i služenju, različitim je hijerarhijskim i karizmatskim darovima oprema i vodi te je resi svojim plodovima (usp. Ef 4, 11-12; i Kor 12, 4; Gal 5, 22).“

3. Karizmatski pokret nastao je u ambijentu protestantskih vjernika koji su veliku važnost davali krštenju u Duhu i pojavi glosolalije, odnosno govora u jezicima. Pentekostalno iskustvo ponovno je oživljeno u nekim protestantskim crkvama (Luteranskoj, Episkopalnoj, Prezbitarijskoj) kao i u Katoličkoj crkvi (1967.). Korijeni karizmatskom pokretu u Katoličkoj crkvi sežu puno prije 1967. godine. Papa Lav XIII. uveo je trajnu devetnicu Duhu Svetom i napisao encikliku o Duhu Svetom – *Divinum illud munus* (9. 5. 1897.). Kada je

papa Lav XIII. uveo trajnu devetnicu dao je i posebnu nakanu: ohrabriti katolike da se posebno mole na svetkovinu Duhova za ujedinjenje kršćana. Moli se više od 100 godina. 1901. godine ušao je papa Lav XIII. u Baziliku sv. Petra i posvetio XX. stoljeće da bude stoljeće Duha Svetoga. Karizmatički pokret u Katoličkoj crkvi naišao je na dobar prijem, jer su njezini članovi ostali duboko privrženi svojoj crkvi, tako da je Biskupska konferencija Latinske Amerike već 1973. godine „preporučila svojim svećenicima da aktivno sudjeluju u karizmatičkim zajedničkim molitvama“. U pravoslavnim crkvama pentekostalni pokret nije zaživio, osim donekle u Grčkoj pravoslavnoj crkvi.

Donosimo najprije fenomenološku analizu karizmatičkog pokreta i karizmatičke obnove u Duhu, a zatim predlažemo kriterije za objektivno prosuđivanje ovog fenomena prema smjernicama Katoličke crkve koja se u više navrata i u više svojih dokumenata kritički i poticajno izražavala na ovu temu.

I. Katolički karizmatički pokret

„Obnovi i u našem vremenu nove Duhove u Crkvi!“

(Papa Ivan XXIII.)

4. Crkva je uvjerenjena da nju Duh Sveti neprestano obnavlja, izgrađuje i vodi „različitim hijerarhijskim i karizmatičkim darovima“. Duh Sveti neprestano pomlađuje i izgrađuje Crkvu, te je obogaćuje posebnim milostima na razne načine i u svako vrijeme njezine povijesti. To Duh Sveti čini na svoj način, kako on hoće i kad hoće. Duh Sveti uvijek obnavlja evangelizacijsko i misionarsko poslanje Crkve. U taj kontekst treba staviti i karizmatički pokret u kojem prevladavaju laici, odnosno „Crkva koja izlazi“, koja je bliska svakom vjerniku na periferiji Crkve. Papa Franjo naglašava da Crkva treba biti uz ljude koji su u nevolji, prepoznati njihove konkretne poteškoće i njima, tamo gdje jesu, posvjedočiti Božju milosrdnu ljubav. U tom smislu treba promatrati i nove karizmatičke pokrete kao izvor za obnovu Crkve i njezina misijskoga i evangelizacijskoga poslanja.

5. Karizmatički pokret u Katoličkoj crkvi, poznat i pod imenom Katolička udruga *Obnova u Duhu Svetom*, nastao je neposredno nakon Drugoga vatikanskog sabora. Sa sveučilišta Duquesne u SAD-u karizmatički pokret se proširio kasnije po cijelom svijetu. Na Drugom međunarodnom kongresu katoličkog karizmatičkog pokreta koji je održan u Rimu 1975. godine sudjelovalo je 10.000 sudionika iz 60 država svijeta. Na tom kongresu papa Pavao VI. je ustvrdio da je pokret Obnove u Duhu Svetom „prilika za Crkvu i za svijet“. Smatra se da danas u svijetu katolički karizmatički pokret Obnove u Duhu Svetom obuhvaća

oko 200 milijuna članova u većini zemalja svijeta. Središnji ured spomenutog katoličkog karizmatškog pokreta je u Vatikanu. Pokret se na početku zvao *Međunarodna služba Katoličke karizmatške obnove (International Catholic Charismatic Renewal Service – ICCRS)*. Ova je služba utemeljena 1978. godine i njezin Statut je odobrilo Papinsko vijeće za laike.

6. Nova Međunarodna služba Katoličke karizmatške obnove *Catholic Charismatic Renewal International Service (CHARIS)* osnovana je 8. lipnja 2019. godine na poticaj pape Franje spajanjem *Međunarodne službe Katoličke karizmatške obnove International Catholic Charismatic Renewal Services (ICCRS)* i *Katoličkog bratstva (Catholic Fraternity)*. CHARIS je danas međunarodna služba zajedništva s vatikanskim pontifikalnim pravom koja je službeno počela djelovati na Duhove 2019. godine. CHARIS okuplja i služi karizmatškim zajednicama svijeta i potiče sve nacionalne službe zajedništva karizmatških duhovnih stvarnosti koje imaju svoga predstavnika u skupštini CHARIS-a u Vatikanu.

7. CHARIS ima udjela i u ekumenskoj dimenziji. Papa Franjo je uvjeren da je katolička karizmatška obnova rođena kao ekumenska. Ona je rođena u Katoličkoj crkvi, ali je dio velike obitelji koja dotiče sve kršćanske Crkve. Papa želi da se u cijelom kršćanstvu dogodi jedinstvo, a njega želi najprije vidjeti unutar Katoličke Crkve, prije svega unutar katoličke karizmatške obnove. Ako karizmatici nisu ujedinjeni unutar sebe, kako onda mogu raditi na jedinstvu s ljudima koji su izvan Katoličke Crkve. Stoga CHARIS, prema Papinoj želji, nastoji od svih zemalja gdje djeluje karizmatška obnova, da se u svakoj zemlji formira Nacionalna služba zajedništva, da okuplja sve različite karizmatške stvarnosti. CHARIS neće imati puno autoriteta nad tim zajednicama i grupama, ali će biti jako važan za to zajedništvo u različitosti.

II. Karizmatški pokret u Katoličkoj crkvi u Hrvatskoj

„Ako živimo po Duhu, po Duhu se i ravnajmo!“

(Gal, 5, 25)

8. Iako nema svog službenog utemeljitelja, ipak se može reći da su najzaslužniji za širenje karizmatškog pokreta u Hrvatskoj svećenici profesor Tomislav Ivančić i fra Zvezdan Linić. Katolička Karizmatška *Obnova u Duhu Svetomu* započela je sa svojim organiziranim radom 2002. godine kad je formirana Koordinacija u koju su ušli duhovnici i voditelji raznih molitvenih zajednica u Hrvatskoj. Godine 2004. *Obnova u Duhu Svetomu* registrirana je u Ured za pokrete i udruge Zagrebačke Nadbiskupije, te je aktivno sudjelovala u

Predsinodskim raspravama. Koordinacija karizmatičkih zajednica nastala je i u Splitsko makarskoj nadbiskupiji (2010./2011.). Postoji još Koordinacija karizmatičkih zajednica u Gospićko-senjskoj biskupiji, a ostale nastaju po metropolijama. Godine 2005. sastavljene su *Teološko pastoralne smjernice za karizmatičke molitvene zajednice*. Godine 2016. u Mariji Bistrici održan je prvi nacionalni susret voditelja karizmatičkih zajednica, kada je osnovana Nacionalna koordinacija koja je dobila potvrdu prepoznavanja od strane *Međunarodne katoličke karizmatičke službe* u Vatikanu (ICCRS-a).

9. Katolička karizmatička obnova Hrvatske okuplja oko 3.500 ljudi u 80 karizmatičkih zajednica u Hrvatskoj, u četiri podružnice Hrvata u Njemačkoj i Austriji te dvadesetak karizmatičkih zajednica u BiH. Dosadašnji naziv *Koordinacija katoličkih karizmatičkih molitvenih zajednica, grupa, udruga, ustanova* (Koordinacija KKODS) promijenjen je u *Nacionalna služba zajedništva KKODS* (NSZ KKODS). Razvijeni su razni apostolati, ali i vrlo važna formacija ljudi koja uključuje općeljudsku, teološku i karizmatičku dimenziju kao i dimenziju služenja-poslanja kroz više različitih programa za različite stadije formacije: obraćenik, učenik, radnik, voditelj. Imenovani su konkretni ljudi za koordinate i moderatore.

Nacionalna služba zajedništva ravna se po ovim načelima:

– Poslušnost Crkvi: njeguju jasan i redoviti kontakt sa župnicima i prema potrebi biskupima u svojem djelovanju;

– Otvorenost za suradnju: svoj plan formacije članova, organizacije i pastoralnog djelovanja kao i druge projekte prije konačnog osmišljavanja, a svakako prije početka realizacije, predstave i daju na zajedničko promišljanje sa nacionalnim predstavničkim tijelima NSZ;

– Sudjelovanje u radu tijela NSZ: kroz određeno vrijeme svojim redovitim sudjelovanjem u molitvenim inicijativama i radu tijela NSZ pokazuju da razumiju i prihvaćaju glavne smjernice djelovanja, a posebno one teološko pastoralne smjernice i druge akte donesene od strane NSZ.

III. Treba li Katolička crkva karizmatičku obnovu?

„Ja ću moliti Oca, i dat će vam drugog Branitelja koji će ostati s vama zauvijek:

Duha Istine, kojega svijet ne može primiti jer ga ne vidi i ne poznaje.

Vi ga poznajete jer kod vas ostaje i u vama je“.

(Iv 14, 16-17)

10. Crkva kroz sve vrijeme svoje povijesti ima potrebu obnove i usavršavanja. Ona je *Ecclesia semper reformanda!* Duh Sveti je obogaćuje svojim darovima (karizmama). One se, prema Pavlu (1 Kor 12) daju na korist i dobrobit svijetu, dok neke mogu biti korisne samo za pojedince (glosolalija). Karizme Duha Svetoga napose su vidljive u karizmatskoj obnovi koja se događa preko novih karizmatskih i crkvenih pokreta u Crkvi. Papa Franjo o karizmatskoj obnovi u Duhu izjasnio se vrlo pozitivno: „Vi, karizmatska obnovo, dobili ste veliki dar od Gospodina: rođeni ste iz želje Duha Svetoga kao struja milosti u Crkvi i za Crkvu. Pozvani ste pomagati Božjem narodu u njihovom osobnom susretu s Isusom Kristom, koji nas mijenja u nove muškarce i žene, u malim skupinama, ponizne, ali djelotvorne, jer to je Duh na djelu.“ Izjava pape Franje nedvosmisleno potvrđuje da je karizmatska obnova u Duhu itekako potrebna Crkvi, ona je „struja milosti u Crkvi i za Crkvu“ i ta struja dolazi od Duha Svetoga.

11. Pet ciljeva Obnove u Duhu

- 1) Postići zrelo i trajno osobno obraćenje Isusu Kristu.
- 2) Jačati odlučnu osobnu otvorenost prema osobi, prisutnosti i sili Duha Svetoga.
- 3) Poticati prihvaćanje i korištenje duhovnih darova – karizmi – ne samo u Karizmatskom pokretu, već i u široj Crkvi.
- 4) Jačati trajan rast u svetosti kroz ispravno uključenje navedenih karizmatskih naglasaka u puninu života Crkve.
- 5) Jačati djelo evangelizacije osluškujući poticaje Duha Svetoga (Statuti ICCRS-a).

Svih pet spomenutih ciljeva Obnove u Duhu, ne samo da su prihvatljivi za katolički stav i nauk, nego su i nužno potrebni kao ciljevi i metode uspješne nove evangelizacije. Od pape Pavla VI. sve do pape Franje, vidimo kako su svi vrhovni poglavari Katoličke crkve aktivno, deklarativno i stvarno, podržavali i promicali katoličku obnovu u Duhu.

12. Što ljudi doživljavaju na karizmatskim susretima i kako se tamo osjećaju?

Većina onih koji su uključeni u karizmatski pokret, doživljavaju na uvjerljiv i osoban način ljubav Božju i u isto vrijeme osjećaju se odgovornim da tu ljubav svjedoče drugima i oduševljavaju ih za Boga. Njihove doživljaje i osjećaje na karizmatskim druženjima (seminari, duhovne obnove...) mogu se obuhvatiti u sljedećem sadržaju:

- da ih Bog osobno pozna i ljubi,
- novi, življi odnos prema Bogu,
- radost susreta s Isusom u molitvi, u Bibliji i u euharistiji,
- djelotvornu snagu Duha Svetoga u osobnom životu,
- da ih Duh Božji osposobljava da mogu drugima govoriti o živom Bogu i posredovati im nadu da upoznaju Isusa,
- da ih Bog obdaruje sposobnostima (darovima/karizmama) kako bi u Crkvi i u svijetu živjeli i djelovali iz kršćanske vjere.

IV. Karizme u nauku sv. Pavla

„Kad bih sve jezike ljudske govorio i anđeoske, a ljubavi ne bih imao,

bio bih mjed što ječi ili cimbal što zveči.“

(1 Kor 13, 1)

13. Da bismo bolje razumjeli i objektivno vrednovali karizmatske pokrete, važno je ukratko podsjetiti na nauk sv. Pavla o karizmama koje on spominje u svojim poslanicama. Pojam „karizma“ dolazi od grčke riječi *charis* (milost), a *charisma* znači djelo milosti ili dar milosti. U Svetome pismu se spominje 17 puta (16 puta kod sv. Pavla i jednom kod sv. Petra – 11 Pt 4, 10). Karizme su posebni i različiti Božji darovi koji su usmjereni na dobrobit drugih osoba, a podređeni su primatu ljubavi.

Pavao izraz *charisma* koristi na sljedeće načine:

1) *Charisma* – bitna milost otkupljenja i vječnog života (usp. Rim 5, 15 i 6, 23)

2) *Charisma* – pojam za pojedinačne darove Božje blagonaklonosti darovane pojedincima (2 Kor 1, 10) ili čitavom narodu (Rim 11, 29)

3) *Charisma* – darovi koji su podijeljeni članovima zajednice s obzirom na ulogu ili službu koju svatko od njih ima.

14. Prema Pavlu, karizme su bitne za pravu strukturu kršćanske zajednice. Za Pavla je nezamisliva kršćanska zajednica bez raznolikosti karizama koje djeluju u njezinim članovima. Bez njih Crkva ne bi više bila kao živo tijelo, odnosno ne bi se mogla više zvati „Tijelo Kristovo“. U Prvoj poslanici Korinćanima Pavao naglašava da ima puno milosnih darova (*charismata*), mnogo službi (*diakonai*) i mnogo Božjih djela (*energemata*) koji su prava očitovanja Duha koji vodi Crkvu i dijeli svoje darove na opću korist. U spomenutoj poslanici Pavao upozorava Korinćane da osim darova nadahnuća kao što su govor u jezicima i proroštva što su oni napose cijenili, postoje i drugi darovi, službe i djela koja nadahnjuje Duh Sveti. U tom kontekstu Pavao donosi veličanstveni himan ljubavi (1 Kor 13) u kojem naglašava kako je djelotvorna i čista ljubav najveći dar Duha Svetoga i da bez nje nijedan drugi dar ne vrijedi. Upravo takva ljubav je najpouzdaniji znak da je neka osoba duhovna, odnosno da ima u sebi Duha Kristova, da živi po Duhu. Ovo je jako važno naglasiti, jer je već u Pavlovo vrijeme vladalo mišljenje da su, oni koji govore stranim jezicima ili imaju dar proroštva, duhovnije osobe od drugih, i prema tome, vjerojatno svetije i Bogu draže. Da ispravi to krivo uvjerenje, Pavao donosi svoj nauk o ljubavi koja daje smisao svim drugim darovima. Pavlu je bilo jasno da je moguće da neka osoba ima dar jezika, proroštva, znanja i ostalih darova, a da joj ipak nedostaje ljubav kao temeljna krepost. Mogli bismo tako reći da jedna osoba može biti visoko „karizmatska“, a da ne bude

pravo duhovna. Ljubav je temeljni dar i bez te milosti nijedna karizma nema vrijednosti. Pavao izdiže dar ljubavi iznad svih drugih darova, zato što će svi drugi darovi iščeznuti, a ljubav nikad neće prestati. Proroštva i znanje će iščeznuti, a jezici će umuknuti, jer je nesavršeno naše znanje i nesavršeno naše proricanje. „Kada dođe što je savršeno, iščeznut će što je nesavršeno“ (1 Kor 13, 19).

15. Važnost i odnos „hijerarhijskih i karizmatičkih darova“ najbolje su obrađeni u dokumentu Kongregacije za nauk vjere *Iuvenescit ecclesia – Pismo biskupima Katoličke crkve o odnosu između hijerarhijskih i karizmatičkih darova za život i poslanje Crkve*. U ovom dokumentu naglašeno je da „hijerarhijski i karizmatički darovi“ imaju isti izvor (Presveto Trojstvo) i istu svrhu, te su dani da na različite načine doprinose izgrađivanju Crkve (br. 8). Dokument daje do znanja da „onaj tko je primio dar vođenja Crkve ima također zadaću bdjeti nad dobrim korištenjem drugih karizmi“. Ovaj dokument naglašava činjenicu da „isti Duh daje hijerarhiji Crkve sposobnost razlučivanja autentičnih karizmi, prihvaćati ih s radošću i zahvalnošću, promicati ih velikodušno i pratiti ih budnim očinstvom“ (br. 8).

V. Važniji pojmovi u karizmatičkoj obnovi

„A sada: ostaju vjera, ufanje i ljubav

– to troje – ali najveća je među njima ljubav.“

(1 Kor 13, 13)

16. „Izljev Duha Svetoga“

Karizmatički se najviše pozivaju na djelovanje Duha Svetoga u životu kršćanina. Tu stvarnost izražavaju razni termini kao što su: „krštenje u Duhu“, „izljev Duha Svetoga“ i sl. Duh Sveti daje novo poslanje i snagu za karizmatičko djelovanje. Oni koji su iskusili „izljev Duha Svetoga“ uspoređuju ga s iskustvom apostola na Duhove. Nakon izljeva Duha Svetoga na prve učenike na dan Duhova, nastala je očigledna promjena na njima. Od plašljivaca i skeptika postali su hrabri svjedoci Krista raspetoga i uskrsloga. Tako i oni koji u naše vrijeme tvrde da su primili „krštenje u Duhu“, doživljavaju veliku promjenu na sebi: osjećaju da se puno toga promijenilo u njihovu životu, osjećaju spremnost i želju da naviještaju živoga Isusa Krista i spremni su za to trpjeti.

Kršćani su po sakramentima kršćanske inicijacije već primili darove Duha Svetoga: teologalne kreposti (vjeru, nadu i ljubav) te sedam darova Duha Svetoga. Krštenjem u Duhu, kršćani ulaze u „novo stanje milosti“, u tzv. „karizmatiku milost“ koju Bog daje kršćanima na opću korist kako bi bili osposobljeni za bolje služenje Bogu i ljudima. Najsigurniji znak da je osoba uistinu primila „izljev Duha Svetoga“ jest vidljiva promjena na bolje u životu te osobe, tj. autentično obraćenje.

17. Proroštvo

Proroštvo je karizma o kojoj govori sv. Pavao, a kasnije i Crkva u svojim dokumentima. Prema nauku Drugoga Vatikanskog sabora (*Lumen gentium*), „sudjelovanje u Kristovoj proročkoj službi“ obilježava čitav Narod Božji. Osim toga, postoji i proročko zvanje kad je netko pozvan da bude prorokom. „I jedne je Bog postavio u Crkvi: prvo za apostole, drugo za proroke, treće za učitelje“ (1 Kor 12, 28). Pavao potiče Korinćane da „vruće čeznu za duhovnim darovima, posebno za darom prorokovanja“ (1 Kor 14, 1). Prema Djelima apostolskim Bog će u posljednje vrijeme „izliti od svoga Duha na svoje sluge i sluškinje, te će proricati“ (Dj 2, 18). Uloga proroka je da tješi i potiče braću u vjeri. „Onaj koji prorokuje govori ljudima: izgrađuje ih, opominje i tješi“ (1 Kor 14, 3). Prema sv. Pavlu, karizma proroštva je dar koji svi kršćani mogu željeti (usp. 1 Kor 14, 1), ali taj dar nije nešto što bi svi imali samo zato što su kršćani. Neki vjernici mogu dobiti dar proroštva samo prigodice, kao što čitamo u Starome zavjetu: „počeše prorokovati, ali to više nikad ne učiniše“ (Br 11, 16-30).

Budući da karizma proroštva izgrađuje zajednicu vjernika, za očekivati je da Duh Sveti i u naše vrijeme daje taj dar običnim vjernicima koji čeznu za njim i mole za njega. Sam Pavao nas na to potiče. Dar proroštva ne odnosi se na proricanje budućnosti, nego na uzdizanje, opominjanje i utjehu Crkve. U karizmatikom pokretu postoje osobe koje su uvjerenе da im Bog govori i da one moraju tu poruku navijestiti svijetu. Kako se pravo postaviti prema takvim karizmaticima? Trebamo biti oprezni. Sv. Pavao poručuje da ne smijemo sve naivno prihvaćati kao poruku Božju, nego da duhove treba provjeravati. Preko proroka Jeremije, sam Bog poručuje kako ima lažnih proroka koji prorokuju laž u Božje ime. „Oni vam prorokuju lažna viđenja, isprazna gatanja i snove srca svoga“ (Jr 14, 14). Pavao daje pravi savjet kako postupati s onima koji tvrde da imaju dar proroštva: „Duha ne gasite! Proročanske govore ne prezirite, nego sve provjeravajte: što je dobro, zadržavajte!“ (1 Sol 5, 12). Novozavjetni pisci daju dva kriterija za razlikovanje istinitih od lažnih proroka: moralna ispravnost proroka i pravovjernost (ortodoksija) njegovih proroštava.

18. Govor u jezicima

Na Duhove apostoli su dobili dar jezika kojim su naviještali Evanđelje i hvalili Boga. Svi koji su ih slušali mogli su ih dobro razumjeti. Sv. Pavao je također imao dar jezika (glosolalija) i o tom je daru pisao u poslanici Korinćanima: „Ja, hvala Bogu, govorim tuđim jezicima više od vas sviju. Ali u Crkvi više volim reći pet riječi svojim naravnim umom, da i druge poučim, nego bezbroj riječi u tuđem jeziku“ (1 Kor 14, 18-20). Prema Pavlovu gledanju, glosolalija je prvotno bila korisna u privatnoj molitvi. Pavao je uvjeren da onaj koji „govori Bogu“ u jezicima, „izgrađuje sebe“. Ako nema nikoga tko bi razumio taj govor, onda je bolje ne govoriti na glas, jer onaj koji to sluša, a ne razumije, ne može na tu molitvu reći: „Amen“. Prema mišljenju nekih suvremenih egzegeta, korintska glosolalija bila bi „ekstatično govorenje“, odnosno govorenje u ekstazi. Međutim, budući da se u stanju ekstaze gubi kontrola vlastitog uma, teško je prihvatiti tvrdnju da je glosolalija plod ekstaze, jer se u njoj ne gubi kontrola svijesti. Sam Pavao kaže za se da može kontrolirati taj svoj dar.

Glosolalija nije govorenje tuđih jezika koje netko nije nikada učio i nije plod religiozne ekstaze, nego je ona koristan način moljenja koji dopušta izražavanje dubokih osjećaja ljubavi prema Bogu. Govor u jezicima omogućuje „izljev srca Bogu“ i kao takav doprinosi doživljaju snažnog iskustva nazočnog Boga. Prema nekim biblijskim stručnjacima dar jezika je neracionalna molitva, priprosta molitva koja ne troši puno energije na formulaciju, a može izraziti duboke osjećaje duše. Glosolalija je neverbalna molitva hvale. Takva molitva oslobađa i umiruje, jer širi horizonte duha. Ona znači mucati pred Bogom kao malo dijete. To ne mora biti čudesan dar s Neba, nego može biti naravni izražaj jednog duhovnog iskustva koje se može opisati kao: „stojim pred Bogom kao razdragano dijete“. Gdje postoji naravno tumačenje, ne treba posezati za nadnaravnim.

Vrijednost dara govorenja u jezicima, leži u tome što oslobađa dubine ljudskog duha da izrazi naglas i kroz riječi ono za što osoba ne može naći riječi da izrazi pojmovno. Većina ljudi koji na ovaj način mole nalaze u svojem „novom jeziku“ jezik hvale ili veličanja Boga, preko kojeg uspijevaju izraziti što inače ne bi uspjeli reći Bogu.

Ukoliko je neki govor u jezicima upućen čitavoj zajednici, onaj koji ima taj dar, trebao bi biti uvjeren da Bog želi da se njegova poruka prenese zajednici. U tom slučaju našao bi se netko koji ima dar razumijevanja govora u jezicima da poruku Božju prenese zajednici. U protivnom, onaj koji ima dar govorenja u jezicima, trebao bi to koristiti potihom, odnosno samo za sebe. Pojedini vođe karizmatičkih zajednica sugeriraju svojim članovima da namjernim brzim izgovaranjem riječi „aleluja“ ili nekih drugih slogova (la-la-la; ta-ta-ta...) aktiviraju u sebi dar jezika. Nameće se pitanje opravdanosti ove metode, jer dar jezika je dar koji Duh Sveti daje slobodno kome hoće i kada hoće i on se – čini se – ne bi mogao zadobiti takvim nekim prisilnim oponašanjem.

19. Karizme ozdravljenja

U Prvoj poslanici Korinćanima Pavao tri puta govori o *charismata iamaton*, što znači „karizme ozdravljanja“. Tko ima taj dar, on je na neki način uključen u ozdravljanje drugih. To ne bi bilo neko habitualno stanje, odnosno neki trajni dar liječenja, nego dar koji se dobiva prigodice za svaki slučaj. Ipak, iskustvo je pokazalo da neke osobe posjeduju određenu učestalost raspolaganja tim darom. Evanđelist Matej za Isusa kaže da je on „obilazio po svoj Galileji (...) ozdravljajući svaku vrstu bolesti i nemoći u narodu“ (Mt 4, 23-24). Marko također opisuje ozdravljenja koja je Isus činio: „I svi koji bi ga se doticali ozdravljali su“ (Mk 6, 56). Luka kaže da je sve mnoštvo tražilo da dotakne Isusa, „jer je iz njega izlazila sila koja je liječila sve“ (Lk 6, 19). Liječiti bolesnike spada u poslanje koje je Isus dao svojim učenicima. „Na svom putu navješćujte: Blizu je kraljevstvo nebesko! Liječite bolesnike, uskrisujte mrtvace, čistite gubavce, izgonite zle duhove! Badava ste primili, badava i dajte“ (Mt 10, 7-8).

S pojavom karizmatičkih pokreta, oživljuje vjera mnogih katolika i u izvan-sakramentalnu molitvu za ozdravljenje. Postoji mnogo izvještaja o čudesnim ozdravljenjima u krugu karizmatičke obnove. Neki članovi, koji su uključeni u karizmatičku obnovu – nakon opetovanog iskustva prisustvovanja izvanrednim ozdravljenjima koja su se zbila dok su se i oni moliti nad bolesnicima – došli su do zaključka kako ih Bog na poseban način zove u službu ozdravljenja. To su oni vjernici koji, po Pavlovim riječima, „imaju karizmu ozdravljenja“ (1 Kor 12, 30).

Čudesna ozdravljenja koja je činio Isus, integralni su dio same njegove poruke te imaju duboko kristološko značenje. Ona su Radosna vijest na djelu. Prema Lukinu evanđelju može se zaključiti kako postoji velika povezanost između ozdravljenja i spasenja. Isusova rečenica: „Tvoja te je vjera ozdravila“, trebala bi se prevesti kao: „Tvoja te je vjera spasila“. Također i Matejevo evanđelje promatra čudesna ozdravljenja kao ispunjenje starozavjetnih obećanja spasenja. Iz toga su neki pentekostalci zaključili da nas je Isus oslobodio od naših bolesti jednako kao što nas je oslobodio od grijeha. I kao što dobivamo oprost svoje grijeha svojom vjerom, jednako tako bismo dobili i ozdravljenje činom vjere, jer nam je to ozdravljenje Krist već postigao svojim otkupiteljskim djelom smrti i uskrsnuća. Ovakav stav je neprihvatljiv za teologiju. Kad bi se to odvijalo na taj način, onda bi svi oni koji ne ozdrave bili dodatno opterećeni krivnjom da je to zbog njihove vlastite nevjere. U povijesti Crkve nalazimo puno velikih svetaca koji su bolovali od teških i kroničnih bolesti od čega ih nije oslobodila njihova snažna molitva, pa ni sama svetost života. Isusova ozdravljenja teško bolesnih osoba ukazuju na njegovu buduću pobjedu nad moći koju smrt ima nad čovječanstvom. Promatrana kao posljedica grijeha, smrt je neprijateljica Božja i ona će biti posljednja uništena. Treba imati na umu da Isusovo gospodstvo nije još apsolutno i nije bez protivnika, jer su njegovi

neprijatelji još aktivni i moćni. Oni će biti posve uništeni kad Krist konačno dođe, kada „smrti više neće biti“ (Otk 21, 4).

Činjenica je da neki bolesnici bivaju izliječeni po molitvi, a drugi ne. Treba reći kako je svako karizmatičko ozdravljenje posve nezaslužena anticipacija „otkupljenja tijela“ koje će se dogoditi u budućnosti. Budući da smo podložni smrti, nemamo pravo pred Bogom zahtijevati da budemo oslobođeni od nekih uzroka smrti kao što su nemoć i bolest. Ozdraviti po molitvi jest vrsta pobjede nad smrću, ali također i strpljivo prihvaćanje bolesti je pobjeda milosti Božje i ljudskog duha nad smrću. Prema tome, jasno je da Bog želi da potražimo medicinsku pomoć kad smo bolesni. Bilo bi preuzetno odbiti liječničku pomoć pod izlikom da bi to pokazivalo manjak vjere u Božju moć da nas izliječi, kao što se može ponekad čuti na nekim karizmatičkim seminarima. Odbijanje medicinske pomoći značilo bi pokušati prisiliti Boga da nam pomogne nekim čudom, a to nije stav prave vjere, nego više pokušaj manipuliranja Boga.

20. „Počivanje u Duhu“

Radi se o fenomenu u kojem osoba pada natraške nakon što vođa ili karizmatik položi ruke na tu osobu. Radi se o snažnom duhovnom iskustvu koje bi se moglo ovako izreći: „imam toliko povjerenje u Boga da padam u njegove ruke“. U tom smislu može se reći da se radi o naravnoj psihofizičkoj reakciji. Neki to tumače kao plod autosugestije ili autohipnoze. Često padaju oni koji žele pasti ili očekuju da padnu. „U ovom je području potrebno odgovorno teološko-pastoralno istraživanje zbog čega pozivamo voditelje karizmatičke obnove da postupaju oprezno i svojim načinom molitve ne potiču ove pojave“, upozorio je kardinal L. J. Suenens (*Malinski dokumenti*).

VI. Nejasnoće i poteškoće vezane uz karizmatičku obnovu i pokrete

„Sud o njihovoj [karizme] ispravnosti i urednoj uporabi pripada onima koji predsjedaju Crkvi i kojima posebno pripada to da Duha ne trnu, nego da sve provjere te zadrže ono što je dobro.“

(Lumen gentium, br. 12)

21. Treba reći da karizmatička obnova nije primljena jednodušno u krilu Crkve. S jedne strane, službena je teologija više naglašavala racionalni element vjere, dok je karizmatički pokret naglasak stavljao na emocionalni doživljaj

vjere. Također i nerazboritost nekih karizmatika u promidžbi karizmatičke obnove utjecala je na slabiji prijem u mjesnim crkvama. Teolog Yves Congar upozorio je na činjenicu da su biskupi i teolozi upozoravali na opasnost teških devijacija u Katoličkom karizmatičkom pokretu. Naš teolog Celestin Tomić upozoravao je na opasnost zastranjenja u nekim potezima karizmatika, kao što su: kolektivna histerija u vanjskim manifestacijama, traženje karizmi pod svaku cijenu, često magičnim pokretima i pod svaku cijenu, zaboravivši da su karizme darovi Duha koje on daje kome hoće, kako hoće i kada hoće.

22. Potrebno je spomenuti još neke opasnosti koje se mogu pojaviti u krugu crkvenih pokreta, koje valja na vrijeme prepoznati, a to su:

1) *Stvaranje geto-mentaliteta*: Bijeg od svijeta u vlastitu zajednicu koji se događa zbog nesposobnosti pojedinaca da se suočavaju s poteškoćama u svijetu.

2) *Elitizam*: kad pokret sebe smatra Crkvom u malom, a ne u Crkvi. Radi se o opasnosti da neki karizmatičari sebe smatraju nad-kršćanima i da su u neposrednoj vezi s Duhom Svetim. Zbog toga mnogi biskupi i župnici dovode u pitanje djelovanje crkvenih pokreta ili ih ne dopuštaju na svome području.

3) *Zanemarivanje redovničke karizme*: Neki redovnici koji su uključeni u karizmatički pokret, previše se zanesu duhovnošću nekog pokreta koju onda stave iznad vrijednosti svoga redovničkog poziva, svojih zavjeta i svoje redovničke karizme.

4) *Redukcionizam*: opasnost da se kršćanska vjera svede na jedan aspekt, npr. na Sveto pismo, molitvu, glosolaliju... Ovdje treba spomenuti i selektivno čitanje Svetoga pisma. Neki zagovornici liječenja obiteljskog stabla pozivaju se na starozavjetni citat da Bog kažnjava grijeh od sedme generacije, a ne citiraju dalje da svaki snosi odgovornost za vlastiti grijeh. Također ignoriraju Isusove riječi da sljepoća od rođenja nije bila posljedica niti njegova grijeha, niti grijeha njegovih roditelja.

5) *Liječenje obiteljskog stabla*: Prema nekim autorima (M. Szenmártoni), riječ je o jednom obliku alternativne terapije, koja polazi od pretpostavke da preci mogu imati izravan utjecaj na stanje i ponašanje svojih potomaka, u smislu da potomci trpe zbog toga što njihovi preci nisu umrli pomireni s Bogom, pa je potrebno da ih njihovi potomci predaju Bogu. Teološka poteškoća je u tome što je ovakvo shvaćanje nespojivo s učenjem Crkve o osobnoj odgovornosti. Pravi stav prema našim pokojnicima imamo u *Katekizmu katoličke crkve*, koji govori o molitvama za pokojne. Liječenje obiteljskog stabla nema nikakvih biblijskih temelja, smatra i Raniero Cantalamessa. Generacijsko

liječenje je nespojivo je s naučavanjem Crkve o sakramentu krštenja, gdje se već moli molitva otklinjanja. Može se zaključiti da generacijsko liječenje nije slobodu volje, jer se smatra da su preci krivi za sadašnje stanje svojih potomaka, a iz toga bi slijedilo da nema mjesta ni za osobnu ispovijed. Službeni stav *Nacionalne službe zajedništva* u Hrvatskoj je da se ova metoda pomaganja pokojnima ne prakticira, nego da se za pokojne upućuju Bogu molitve i služe svete mise, prema savjetu *Katekizma Katoličke crkve*.

6) *Psihologizam*: Opasnost da prevladaju psihološki mehanizmi u stvaranju unutarnjih struktura međuljudskih odnosa u obitelji.

7) *Navezanosti na jakog vođu*: U nekim karizmatskim pokretima stvara se velika navezanost na vođu (sindrom gurua) i skoro apsolutno pokoravanje svemu što on zahtijeva.

8) *Opasnost od lažnih očekivanja čudesnih ozdravljenja*: Pojedini karizmatici u svojim molitvama grčevito traže čudesna uslišanja smatrajući da, ako nisu uslišani da je to samo zbog slabe vjere i nedovoljno snažne molitve. Mišljenje da će božansko ozdravljenje stići onima koji dovoljno mole ide tako daleko da su neki govorili kako oni koji idu liječniku, pokazuju da nemaju dovoljno vjere. U grčevitom traženju ozdravljenja može se skrivati nespremnost da se prihvati križ. Kongregacija za nauk vjere izdala je 2000. godine dokument *Instrukcija s obzirom na molitvu da se zadobije zdravlje od Boga*. Dokument upozorava kako treba dobro paziti na to da se kod molitve za zdravlje izbjegne svaki oblik histerije, teatralnosti i senzacionalizma (usp. br. 3). Na nekim karizmatskim seminarima često se mogu vidjeti upravo takve scene.

9) *Odabiranje lakšeg puta*: U nekim pokretima je često prisutno utilitarno mišljenje: „Ako imate bilo koju poteškoću – u braku, na poslu, u financijama – kod nas ćete naći brzo rješenje.“ Međutim, Isus nije obećavao laka rješenja životnih poteškoća: „Ako, dakle, tko želi ići za mnom, neka se odreče samoga sebe, neka uzme svoj križ i neka me slijedi!“ (Mk 8, 34).

10) *Pogrešne procjene egzorcizma*: U nekim krugovima karizmatske obnove ima pojedinaca koji su skloni svuda i u svemu vidjeti đavla. Karizmatici bi trebali biti jako razboriti kad govore o egzorcizmu jer se u suprotnom može dogoditi da patološka očitovanja ljudske psihe poistovjete s demonskim opsjednućem. Osobe koje ne poznaju elementarne pojmove iz psihologije i psihijatrije mogu pogrešno procijeniti osobu koja ima neke psihološke ili psihijatrijske probleme, i proglasiti je opsjednutom, a da to u stvarnosti nije.

11) *Dvostruka pripadnost*: Redovnici koji se uključuju u nove karizmatičke pokrete mogu doživjeti krizu identiteta do te mjere da napuštaju redovništvo i prilaze pokretu.

12) *Nekatolici unutar pokreta*: Neki crkveni pokreti prihvaćaju u svoje redove nekatolike. Ako njihov broj prevagne, mogli bi odvesti čitav pokret u drugom smjeru.

13) *Svećenici otuđeni svojim dijecezama*: Neki pokreti formiraju svoje svećenike na svojim seminarima po svojim karizmama i za svoje potrebe.

14) *Apsolutiziranje vlastitog kršćanskog iskustva kao jedino valjanog*.

15) *Zatvaranje zajednice u sebe*: opasnost da zajednice slijede samo vlastite pastoralne programe.

16) *Nepridržavanje liturgijskih propisa Crkve*.

VII. Kriteriji za razlučivanje karizmatičkih pokreta

„Naprotiv, preobličavajte se obnovom svoga uma da moćete uočavati što je volja Božja:

što je dobro, ugodno i savršeno!“

(Rim 12, 2)

23. Glavni kriterij razlučivanja duhova nalazimo u Evanđelju u kojem sam Isus Krist kaže da se stablo prepoznaje po svojim plodovima. Loše stablo ne može donijeti dobre plodove. Samo dobro stablo donosi dobre plodove. Dobri i trajni plodovi autentične karizmatičke obnove su sljedeći: u osobi raste stvarna želja za potpunim nasljedovanjem Isusa Krista, napose u njegovoj patnji i ljubavi prema potrebitima; želja da se služi drugima u velikodušnosti, strpljenju i razboritosti.

Budući da postoji određena napetost između službene hijerarhijske Crkve i nekih karizmatičkih pokreta, potreban je oprez i dobro poznavanje razlikovanja duhova da se na vrijeme prepoznaju autentične od umjetnih karizmi. U tu svrhu donosimo važnije smjernice Crkve, izražene u raznim crkvenim dokumentima.

Važno je na početku ovog poglavlja donijeti načelni stav Crkve koji je formuliran već na Drugom Vatikanskom saboru. Tamo je prevagnuo stav kardinala Suenensa prema karizmama u Crkvi. Sabor je usvojio i uvrstio u dogmatsku konstituciju o Crkvi *Lumen gentium* (br. 12), činjenicu da Duh Sveti posvećuje narod Božji ne samo po svetim sakramentima, nego ga također vodi i krepostima uresuje svojim posebnim darovima „dijeleći ih kako hoće“ (1 Kor 12, 11). Ove posebne milosti Duh Sveti daruje svim staležima Crkve kako bi ih učinio sposobnim i spremnim da prime razna djela ili dužnosti korisne za obnovu i veću izgradnju Crkve, prema onomu: „Svakomu se daje očitovanje Duha na korist“ (1 Kor 12, 7). Te darove treba primiti sa zahvalom i utjehom. Sabor također naglašava kako te izvanredne darove ne treba lakoumno tražiti niti se preuzetno smiju od njih očekivati plodovi apostolskih djela. Konačno, sud o ispravnosti i urednoj uporabi spada na one koji upravljaju Crkvom, a pastiri Crkve trebaju paziti da ne gase Duha, nego da sve ispituju i zadrže ono što je dobro, kao što savjetuje sv. Pavao u Poslanici Solunjanima (1 Sol 5, 1, 2 i 19-21).

24. *Zakonik kanonskog prava*, govoreći o vjerničkim društvima, posebno se osvrće na nadzor koji nad njima treba imati crkvena vlast: „Sva su vjernička društva podložna nadzoru mjerodavne crkvene vlasti, koja se ima brinuti da se u njima čuva cjelovitost vjere i ćudoređa i bdjeti da se u crkvenu stegu ne bi uvukle zloupotrebe; njoj stoga pripada dužnost i pravo da ih nadgleda prema odredbi prava i statuta; podložna su također upravljanju iste vlasti prema propisima kanona koji slijede“ (Kanon 305).

VIII. Načela Crkve za ispravno djelovanje karizmatičkih pokreta

25. Od karizmatičkih pokreta i molitvenih udruga i zajednica Crkva očekuje da se drže ovih načela:

1) Da se hrane Božjom Riječju i da ne dopuste da ih zahvati politička polarizacija snaga (EN, br. 58).

2) Da odole napasti sustavnog osporavanja i kritiziranja (EN, br. 58).

3) Da budu povezani s mjesnom i sveopćom Crkvom te da ne padnu u napast da povjeruju kako su samo oni jedina prava Kristova Crkva (EN, br. 58, RM). „Nijedna karizma ne oslobađa od navezanosti i podložnosti crkvenim pastirima“ (KKC, br. 801).

4) Da sačuvaju iskreno zajedništvo s pastirima i da ostanu poslušni učiteljstvu Crkve, u odanosti papi kao trajnom jedinstvu Crkve i biskupu kao temelju jedinstva partikularne Crkve (EN, br. 58; IE, br. 18; CL, br. 30; LG, br. 23); da to zajedništvo ostvaruju u prihvaćanju nauka Crkve i njezinih pastoralnih smjernica (CL, br. 30).

5) Da sebe ne drže jedinim subjektom kojemu je upućeno Evanđelje (EN, br. 58), nego da budu spremni na poštivanje uzajamne komplementarnosti ostalih karizmatičkih stvarnosti u Crkvi i otvoreni za uzajamnu suradnju (IE, br. 18).

6) Da rastu u spoznaji, revnosti, zalaganju i misionarskom radu (EN, br. 58; IE, br. 18); da prihvate odgovornost u ispovijedanju katoličke vjere, u prihvaćanju i razglašavanju istine o Kristu i Crkvi (CL, br. 30); da budu sposobni u različite zajednice i u različite sredine unijeti duh evanđelja (AA, br. 23; CL, br. 30), da budu izrazito misionarski orijentirani (RM).

7) Da uvijek zadrže univerzalnu životu perspektivu i da ne poprime obilježje sektaštva (EN, br. 58).

8) Da budu u službi svetosti u Crkvi i rasta ljubavi (IE, br. 18); da budu u službi rasta prema punini kršćanskog života i savršenoj ljubavi (LG, br. 40; CL, br. 30; 1 Kor 13; KKC, br. 801).

9) Da budu spremni prihvatiti i podnositi trenutke kušnje, sumnje i ispitivanja, a ne samo tražiti čudesna izbavljenja (IE, br. 18).

10) Da se trude vidljivo pokazivati prisutnost duhovnih plodova, kao što su ljubav, radost, mir, humanost, molitva, kontemplacija, briga za zvanja za posvećeni život, za ministerijalno svećeništvo i za kršćanski brak (IE, br. 18; LG, br. 39).

11) Da budu spremni solidarno se zalagati u društvenim nevoljama, zauzimati se posebno za siromašne, zanemarene i isključene iz društva (IE, br. 18); da omoguće Crkvi da preko njihova djelovanja mogne uči u sve tokove sudjelovanja

i solidarnosti na putu stvaranja pravednijeg društva (CL, br. 30; Mt 25).

12) Hijerarhijski autoritet Crkve, sa svoje strane, promicati će legitimno priznavanje mnogostrukosti različitih oblika udruživanja laika u Crkvi. Svi kojima je dan autoritet trebaju se držati savjeta sv. Pavla apostola: „Duha ne gasite! Proročke govore ne prezirite, nego sve provjeravajte, što je dobro, zadržavajte!“ (1 Sol 5, 19-21). Katolička crkva treba donositi dokumente koji su prvenstveno usmjereni na uređivanje i osnaživanje karizmi. Ukoliko to ne čini, tada Crkva gubi svoj identitet (Papa Franjo).

Zaključak

„Duha ne trnite! Proročanske govore ne prezirite, nego sve provjeravajte:

što je dobro, zadržavajte!“

(1 Sol 5, 19)

26. Temeljni stav Crkve prema karizmama i karizmatским pokretima izražen je u *Katekizmu Katoličke crkve*: „Karizme mora sa zahvalnošću prihvatiti onaj tko ih prima, ali i svi članovi Crkve. One su, doista, divno bogatstvo milosti za apostolsku životnost i svetost cijeloga Kristova Tijela, uz uvjet, dakako, da se radi o darovima koji zaista dolaze od Duha Svetoga i da se upotrebljavaju u skladu s istinskim poticajima toga istoga Duha, tj. u skladu s ljubavlju koja je pravo mjerilo karizmama“ (KKC, br. 800). U svim crkvenim dokumentima o novim karizmatским pokretima naglašavaju se dva temeljna stava: Od crkvenog autoriteta traži se da srdačno prihvati nove poticaje Duha i uključi nove crkvene pokrete u pastoralno djelovanje Crkve te da cijeni i promiče njihov doprinos cjelokupnom apostolatu Crkve. Od novih crkvenih pokreta, udruga i karizmatских zajednica zahtijeva se poštovanje i priznavanje autoriteta pastira u mjesnoj crkvi te prihvaćanje stvarnosti kršćanskoga života kao takvoga.

Ovakav stav je na tragu *Zakonika kanonskog prava* Crkve koji se ne bavi izričito crkvenim pokretima, ali načelno preporučuje da se ti pokreti i slična laička udruženja priznaju kao privatno vjerničko društvo (usp. Kan. 321 sl.) i da se uvažava dvostruko načelo: a) da se poštuju karizmatские pojedinosti karizmatских skupina; b) da se poštuje temeljni ustroj Crkve u koju se trebaju uključiti karizmatский darovi kao važan dio crkvenog života.

Karizmataska obnova, ili Obnova u Duhu, novi karizmatiski pokreti kao i druga duhovna gibanja, napose među laicima, jesu stvarnost koja je dobro došla u Katoličkoj crkvi, na univerzalnoj i mjesnoj razini. Od novog angažmana laika u Crkvi traži se sljedeće: razboritost, poniznost i ljubav prema Bogu, Crkvi i svim ljudima. Uz to, potrebna je i nužna dobra teološka i psihološka formacija katoličkih karizmatika.

Korišteni i preporučeni crkveni dokumenti

1. Drugi vatikanski koncil, *Dogmatska konstitucija o Crkvi*, „*Lumen gentium*“ (LG), 1965.
2. *Katekizam Katoličke crkve (KKC)*, Hrvatska biskupska konferencija, Zagreb, 1994.
3. Papa Pavao VI., *Evangelii nuntiandi (EN)*. *Apostolski nagovor o evangelizaciji u suvremenom svijetu*, Zagreb, 1975.
4. Ivan Pavao II., *Christifideles laici (CL) – Vjernici laici*. *Apostolska pobudnica o pozivu i poslanju laika u Crkvi i u svijetu*, Zagreb, 1990.
5. Ivan Pavao II., *Redemptoris missio (RM)*. *Enciklika o trajnoj vrijednosti misijske naredbe*, Zagreb, 1991.
6. Ivan Pavao II., *Fides et ratio (FR) – Vjera i razum*. *Enciklika svim biskupima katoličke crkve o odnosu vjere i razuma*, Zagreb, 1999.
7. Kongregacija za nauk vjere, *Naputak o molitvama kojima se od Boga moli ozdravljenje*, Zagreb, 2001.
8. Papa Franjo, *Evangelii gaudium (EG) – Radost evanđelja*. *Apostolska pobudnica biskupima, prezbiterima i đakonima, posvećenim osobama i svim vjernicima laicima o naviještanju evanđelja u današnjem svijetu*, Zagreb, 2015.
9. Kongregacija za nauk vjere, *Iuvenescit ecclesia (IE)*. *Pismo biskupima*

Katoličke crkve o odnosu između hijerarhijskih i karizmatskih darova za život i poslanje Crkve, Zagreb, 2017.

U Sisku, 24. lipnja 2020.

+ Vlado Košić

sisачki biskup

za nauk vjere

predsjednik Vijeća HBK